

ішінде шет тілдерінде элективті курстарды әзірлеу мәселесін зерттеу қажеттілігі туындады. Зерттеу нысаны – жалпы білім беретін мектептердің, гимназиялардың, лицейлердің жоғары сыныптарында шет тілін оқыту үдерісі. Зерттеу пәні «Айналамыздағы әлем» элективті курсының мазмұны. Орта мектепте бейіндік білім беру мәселесін жан-жақты талдау, шет тілінің элективті курстарын әзірлеу бойынша практикалық ұсыныстар жалпы білім беретін мектептердің, гимназиялардың, лицейлердің шет тілі мұғалімдерін, тіл курстарының мұғалімдерін қызықтыруы мүмкін.

Кілт сөздер: элективті курстар, бейіндік оқыту, шет тілі, жоғары сыныптар.

Материал поступил в редакцию журнала 17.03.2023

Методика разработки элективных курсов по иностранному языку в профильных классах

У.Г. Баекенова¹, А.М. Досанова²

¹Казахский национальный университет имени аль-Фараби, г. Алматы, 050040, Республика Казахстан

²Казахский национальный университет имени аль-Фараби, г. Алматы, 050040, Республика Казахстан

Одним из приоритетных направлений современного казахстанского образования стало создание и развитие системы профильного обучения в старших классах общеобразовательных школ, гимназий, лицеев. Поэтому назрела необходимость исследовать вопрос разработки элективных курсов в условиях профильного обучения, в том числе по иностранным языкам. Объектом исследования является процесс обучения иностранному языку в старших классах общеобразовательных школ, гимназий, лицеев. Предмет исследования – содержание обучения элективного курса «Мир вокруг нас». Всесторонний анализ вопроса профильного обучения в старших классах, практические рекомендации по разработке элективных курсов по иностранному языку может представлять интерес для учителей иностранных языков общеобразовательных школ, гимназий, лицеев, преподавателей языковых курсов.

Ключевые слова: элективные курсы, профильное обучение, иностранный язык, старшие классы

Материал 23.03.2023 баспаға түсті

FTAMP 14.01.45

DOI: 10.59102/kufil/2023/iss1pp59-68

А.К.Курманова

PhD докторант, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан қ., 010000, Қазақстан Республикасы, <https://orcid.org/0000-0003-0795-7035>. E-mail: k_ainash_k@mail.ru

ҚАТЫСЫМДЫҚ ЖАТТЫҒУЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Мақалада қазақ тілі сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолдану мәселесі қарастырылады. Мақаланың мақсаты мен міндеттеріне орай зерттеу тақырыбына қатысты авторлардың көзқарастары мен пікірлеріне шолу жасалды. Сонымен қоса теорияға негізделген ғылыми еңбектер зерделенді. Бұл тақырып қазіргі өзекті мәселенің бірі – қатысымдық бағдарлы оқытумен тығыз байланыста қаралады. Қатысымдық бағдарлы оқыту – нақты өмірлік жағдаяттарда тиімді қарым-қатынас жасау үшін тілді қолдануға және білім алушылардың қатысымдық дағдыларын дамытуға бағытталған оқыту тәсілі.

Оның бірден бір тиімді жолы – қатысымдық жаттығулар. Қатысымдық жаттығулар – тіл үйренушінің білік пен дағды қалыптастыру жүйелілігін ескере келіп, тілдік және сөйлеу жаттығулары арқылы тіл үйренушінің қатысымдық құзыреттілігін дамытуға бағытталған өзара байланыстағы әрекеттердің ұйымдастырылуын қамтамасыз ететін жаттығу түрі. Бұл білім алушыларды тілді шынайы өмірде қолдануға бейімдейді. Яғни, қатысымдық жаттығулар үйретілген лексикалық бірліктер мен грамматикалық формаларды есте сақтау, тілдесім барысында оларды пайдалану дағдыларын қалыптастыруды ғана емес, сонымен бірге қарым-қатынаста, яғни сөйлеу актілерін жүзеге асыруда тіл үйренушінің тілдік тәжірибесін қалыптастыруда маңызды болып табылатын тілді қолдану дағдысын қалыптастыруға және оны дамытуға негіз болады. Сондықтан мақалада қатысымдық жаттығулардың түрлері сипатталды мен тиімділігі дәлелденді. Қатысымдық жаттығуларды қолдану білім алушылардың қатысымдық дағдыларын дамытуға, тіл үйренуге деген ынтасын, қызығушылығын арттыруға ықпал ететінін зерттеу жұмысымыздың нәтижесі көрсетті. Қатысымдық жаттығуларының ең тиімді түрлері рөлдік ойындар, пікірталас және топтық тапсырмалар екені анықталды. Дегенмен, жақсы нәтижеге жету үшін қатысымдық жаттығуларды грамматикалық жаттығулар мен мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді әдіс-тәсілдерімен ұштастыра қолдану қажет деген тұжырым жасалды.

Кілт сөздер: қазақ тілі, қатысымдық дағдылар, қатысымдық жаттығулар, рөлдік ойын, пікірталас, топтық тапсырма, грамматикалық жаттығулар, мәтінмен жұмыс.

НЕГІЗГІ ЕРЕЖЕЛЕР

Қатысымдық дағдылар кез келген тілді, соның ішінде қазақ тілін үйренудің маңызды аспектісі. Қатысымдық дағдыларды тиімді меңгеру тек тілде сөйлеуге ғана емес, сонымен қатар сәтті қарым-қатынас жасауға, әңгімелесушіні түсінуге, сенімді қарым-қатынас орнатуға және сапалы қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, жақсы қатысымдық дағдылар тіл емтихандарын тапсыруға, жұмыс іздеуге, саяхатқа және өмірдің басқа салаларына көмектеседі. Осы орайда қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолдану білім алушылардың қатысымдық дағдыларын дамытып, білім сапасын арттырудың тиімді жолы бола алады.

Қазақ тілі – мемлекеттік тіл және оны барлық мектептер мен жоғары оқу орындарында оқу міндетті. Мемлекеттік стандартқа сәйкес қазақ тілін оқыту грамматикалық ережелерді, сөздік қорды, сонымен қатар тілдегі қатысымдық дағдыларды меңгертуді қамтиды.

Соңғы жылдары Қазақстанда шетелдік студенттер санының артуына байланысты қазақ тілінде қатысымдық дағдыларды дамытуға көп көңіл бөлінуде. Ол үшін оқытудың әртүрлі әдістері, соның ішінде қатысымдық жаттығулар қолданылады, бұл білім алушылардың әртүрлі салада, соның ішінде оқуда, еңбекте және күнделікті өмірде қазақ тілінде қатысымдық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Осы орайда, білім алушылардың тілдік құзыреттілігін дамыту және қазақ тілінде білім беру сапасын арттыру үшін қазақ тіліндегі қатысымдық жаттығуларды қолданудың тиімділігі мәселесі өзекті болып отыр.

КІРІСПЕ

Қазақ тілі сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолдану – қазіргі өзекті мәселенің бірі. Осы өзекті мәселе қазақ тілін қатысымдық бағдарлы оқытумен тығыз байланысты. Сондықтан бұның маңыздылығы бірнеше зерттеу еңбектеріміздің нысанына алынып келеді [1, 402]. Зерттеу барысында қазақ тілін қатысымдық бағдарлы оқытумен қоса, сол тілде қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыру, ұсынылған тақырып аясында қазақ тілін қарым-қатынас құралы ретінде пайдалануға қажетті дағдыларды игерту көзделеді, тілді шынайы өмірде қолдануға бейімдеп, білім алушылар күнделікті тұрмыстағы қарапайым қатынаста қазақ тілінде тиімді сөйлесе алу керек екені дәйектелген болатын [2,92]. Осы тұрғыда,

бірнеше әдіскер-ғалымдардың еңбектері, атап айтсақ, Е.И. Пассов, Б.Л.Скалкин, Э.Ю. Сосенко, Т.А. Рамсина, М.А. Полидва, Н.И. Гез зерделенді. Е.И.Пассов қатысымдық жаттығуларды грамматикалық формаларды меңгеру тұрғысынан қарастырды [3]. Б.Л.Скалкин сөйлеуді дамыту бағыты бойынша зерттеді [4]. Э.Ю.Сосенко дайындық жаттығулар жүйесін құру негізінде зерделеді [5]. Т.А.Рамсина, М.А.Полидва растауды, толықтыруды, нақтылауды, теріске шығаруды білдіретін жауап үнқатымдарын енгізу тұрғысынан қарады [6]. Н.И.Гез қатысымдық жаттығулар тілдік және сөйлеу жаттығуларынан құрастырылуы керек және оларсыз тіл үйренушінің қатысымдық құзыреттілігін дамыту мүмкін емес деген пікір айтты [7]. Алайда бұл мәселе біршама қаралса да, қазірдің өзінде өзекті мәселенің бірі болып қала береді. Себебі психология мен лингвистикаға байланысты қатысымдық жаттығуларды құрудың жаңа идеялары, ұстанымдары әлі де болса зерттеу, зерделеуді қажет етеді. Сондықтан мақалада қазақ тілі сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолдану және олардың тиімділігін зерттеу мақсат етілді. Ол өз алдына мынадай міндеттерді қойды:

- қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығулардың қандай түрлері қолданылатынын анықтау;
- қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығулардың тиімділігі туралы оқытушылар мен білім алушылардың пікірін зерделеу;
- қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолданудың білім алушылардың қатысымдық дағдыларын дамытуға әсерін бағалау;
- қазақ тілі сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолдануды жақсарту бойынша ұсыныстар беру.

МАТЕРИАЛДАР МЕН ТӘСІЛДЕР

Соңғы жылдары тілдік білім беруде қатысымдық жаттығуларды қолдануға көп көңіл бөлінуде. Осы тақырып бойынша көптеген зерттеулерде қатысымдық дағдыларды дамытудың маңыздылығы ғана емес, сонымен қатар тіл сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолданудың тиімділігі де атап өтіледі.

Тілді қатысымдық оқытудың негізгі ұстанымдарының бірі – тілді қарым-қатынас арқылы меңгеру және нақты жағдайда қолдану. Бұл әдіс әлемнің әртүрлі елдерінде тілдік білім беруде белсенді түрде қолданылады және оқытушылар мен білім алушылардың көптеген оң пікірлерін алды. Тілдік білім беруде қатысымдық жаттығуларды қолдану сөйлеу, тыңдау, оқу, жазу дағдыларын дамытуға ықпал ететінін көптеген зерттеулер растайды. Сонымен қатар, мұндай жаттығулар білім алушылардың қатысымдық құзыреттілігін, ынтасын арттыруға, шығармашылық қабілетін дамытуға көмектеседі.

Бірінші кезекте қойылған мақсатқа жету үшін осы тақырып бойынша ғылыми зерттеулерге шолу жасалып, талдау жүргізіледі, екінші, қазақ тілі сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолданудың тиімділігі зерттеледі.

Ғылыми зерттеулерге шолу жасайтын болсақ, әдіскер В.Л.Скалкин қатысымдық жаттығуды сөйлеуді дамытуға арналған жалпы жаттығулар жүйесінде қарастырған. Автор бірінші кезекте сөйлеуді және тыңдауды үйренудің ішкі жүйесін анықтайды. Яғни, белгілі бір фонетикалық, лексикалық және грамматикалық элементтермен немесе тұтас сөйлемдермен жұмыс істеу дағдысын қалыптастыруда тілдік материалды мақсатты түрде белсендіру және нақты ауызша байланысқа түсуде ғана көрінетін тілдік материалдың реттелмейтін, нақты бағытталмаған белсенділігі [4, 18-19]. Э.Ю. Сосенко сөйлеуге үйрететін қатысымдық дайындық жаттығулар жүйесін құрудың теориялық негіздерін зерттей келе, қатысымдық жаттығулар тіл үйренушілердің жеке сөйлеу тәжірибесін арттыруға мүмкіндік береді деген пікір білдіреді [5]. Т.А. Рамсина, М.А. Полидва қатысымдық жаттығу жаңа зерттелетін құбылысты автоматтандырудың негізгі міндеті. Бұл жаттығулардың реттілігі: үлгіні ұсыну, еліктеу, өзіндік аналогияны қолдану сияқты сөйлеу дағдыларын қалыптастыру кезеңдерімен анықтайды [6]. Сонымен қатар «Білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті

стандартында» өзге тілді білім алушыларға «қазақ тілінде қойылған сұрақты, қайтарылған жауапты түсіну, қысқа мәтінді тыңдап, түсінігін айту, жауап қайтара алу» деген талаптар да қойылған. Осындай жаңа талаптар орыс тілі бойынша В.Г.Костомаровтың еңбегінде де байқалады [8]. Негізгі талап – жаттығулардың ситуативтілігі, тақырыптылығы. Мұндай жаттығулардың мазмұны тіл үйренуші өмірде кездестіретін шынайы ситуациялар болуы тиіс. Жаттығулардағы грамматикалық мақсат байқалмауы керек, ситуацияға байланысты өз ойын жеткізе алу амалына құрылуы тиіс. Жаттығулардағы тапсырма нысандарының да берілуі басқаша болуы керек.

Е.И.Пассов практикаға жаңа сипаттағы жаттығуларды – қатысымдық жаттығуларды енгізді [3, 7]. Автордың өзі жаттығудың бұл түрлерін грамматикалық біліктілікті қалыптастырады деп санайды. Оның жаттығулары грамматикалық тақырыптар бойынша (сын есім, етістік шақтары, модальдық етістіктер және т.б.) орналасқан, олардың негізгі мақсаты белгілі бір тілдік тұлғаларды меңгерту, бұл жағынан дәстүрлі тілдік жаттығулар мақсатымен сәйкес келеді. Бірақ Е.И.Пассовтың жаттығуларында аталған мақсат сөйлеу тапсырмаланының нәтижесін тіл үйренушілерге байқалмайды және осы тапсырмалар жаттығулардың жаңаша белгісі, сипаты саналады. Пассовша жаттығулар үш белгісі бойынша топтастырылады: *құрамына қарай, тапсырмаларының нысандарына қарай, орындалу амалдарына қарай*. Тапсырманың нысандарына қарай автор жаттығуларды *сұрақ, бұйрық, түсіндіру, нұсқаулы жаттығулар* деп бөледі [9, 239]. Мысалы, мынадай нұсқаулы жаттығулар: *жолдастарыңыздың пікіріне қарсы пікір айтыңыз немесе оның пікірін растаңыз. Естіген хабарыңызға таңданыңыз, мені түзетіңіз, маған қарсыласыңыз, кеңес беріңіз және т.б.*

Жаттығулар классификациясына осындай сипаттағы жаттығуларды енгізу маңызды. Мұндай жаттығуларды орындау барысында сабақта тіл үйренушілердің әрекеттерінде өзгерістер пайда болады. Бұрын тіл үйренушінің алдында «Сөйлем құра», «Барыс септігін пайдаланыңыз», «Өткен шақта жазыңыз» деген тапсырма тұрса, Пассов жаттығуларының сипаты шынайы әрекетке, қатысым шақтарына жақындайды. Қатысымдық тапсырмалардың молдығы «коммуникативтік жаттығулардың психологиялық негізі» және оқу жаттығуларын коммуникация үдерістері сияқты жасауға мүмкіндік береді [10, 9]. Сондықтан қатысымдық жаттығулар жүйесі тілді практикалық деңгейде меңгеруге бағытталуы тиіс. Себебі қатысымдық жаттығулар жүйесі оқыту үдерісінде ерекше рөл атқарады. Ол жүйелі түрде білік пен дағдының қалыптасуын дамытады. Тілдің ерекше тілдік материалын (фонетика, орфоэпия, орфография, лексика т.б.) қолдану үшін тиісті әрекеттер жасау керектігі ескеріледі. Интерференциялық ықпалға ұшырайтын, тілдің өзіне тән ерекшеліктерін, қиындықтарын меңгеруінің, ана тілі тасымалдауы тиімділігінің үдерістерін анықтайды. Жаттығулардың қарапайымнан күрделіге ауысуын жүйелі түрде іске асыруға бейімдейді.

Қатысымдық жаттығуларды қолдану тиімділігіне келетін болсақ, қазақ тілі сабағында *ойын, рөлдік ойындар, пікірталас, импровизация, жұптық* немесе *топтық* тапсырмалар т.б. қолданылады. Олар түрлі әдіс-тәсілдер негізінде жүзеге асырылады. Соның бірі – «Төрт бұрыш» тәсілі. Бұл сыныпты төрт топқа бөлуді қамтиды, білім алушылардың әрқайсысы сыныптың бір бұрышын алып, белгілі бір мәселені немесе тақырыпты талқылайды. Сонымен қатар «Word Football» немесе «Word Crosswords» сияқты сөздік қорды дамыту ойындары да тиімді пайдаланылады.

Нақты жаттығуларды таңдағанда білім алушылардың тілді меңгеру деңгейі, олардың жас ерекшеліктері мен қызығушылықтарын, сонымен қатар сабақтың мақсаты мен міндеттері ескеріледі. Сондай-ақ қатысымдық жаттығуларының тиімділігіне әсер ететін факторлар да назардан тыс қалмады. Мысалы, қатысушылардың саны, жаттығудың ұзақтығы, тілдік кедергінің болуы және т.б.

Осы мақсатта жұмысымызда әртүрлі ақпарат көздері пайдаланылғандықтан, теориялық деректерді зерттеу мен талдау әдістері қолданылды. Бұл әдісті жүзеге асыру үшін тақырыпқа тікелей және жанама қатысты болып келетін әдебиеттерді іріктеп алу, оларға жалпы шолу жасау, зерттеу нысандары мен қарастыратын өзекті мәселелеріне қарай айтқан қорытынды

пікірлеріне талдау жасау тәсілдері қолданылды. Нәтижесінде қатысымдық жаттығулар бағытындағы ғылыми әдебиеттердің аз екені анықталды. Бұл мәселе басты зерттеу нысанымыз болғандықтан, талдау нәтижесі қысқаша ғана шолу түрінде ұсынылды. Зерттеушілердің барлығы қатысымдық жаттығуларды тілді үйретуде тұғыр ретінде алудың қажеттілігін атап көрсетті. Жұмысымыздың қорытындылар мен тұжырымдар бөлімдерінде жалпы теориялық және ғылыми міндеттерді шешуге мүмкіндік беретін педагогикалық зерттеудің аналитикалық әдістері қолданылды. Бұл – педагогикалық зерттеулердің көне әдістерінің бірі. Зерттеу барысында алға қойған мақсат-міндеттерімізге қол жеткізуде аталған әдістерді қолдану өте тиімді болды. Қатысымдық жаттығулардың маңыздылығын, тиімділігін айқындауға мүмкіндік берді.

НӘТИЖЕЛЕР

Қазақ тілі сабақтарында қатысымдық жаттығулардың кең ауқымы қолданылады, соның ішінде: *рөлдік ойын, талқылау, лексикалық дағдыны дамытатын ойындар, аутентті материалдармен жұмыс, топтық жұмыс, мультимедиялық технологияны қолдану, «кері жіктеу» әдістемесі, жұппен жұмыс, нақты өмірлік мысалдар мен кейс-стадий тапсырмалары.*

Рөлдік ойын арқылы білім алушылардың қарым-қатынас және сөйлеу дағдыларын дамытылды, түрлі рөлдерді сомдап, жағдайларды шешу құзыреттіліктері қалыптастырылды.

Талқылау кезінде әртүрлі тақырыптар талқыланды, өз пікірлері мен дәлелдерін айта алды, басқаларды тыңдауға және әртүрлі көзқарастарды құрметтеуге үйренді.

Лексикалық дағдыларды дамытуға арналған ойындар арқылы сөздік қорлары молайтылды. Ол антоним, синоним, сөздерді байланыстыруға бағытталған ойындар арқылы жүзеге асты.

Түпнұсқалық материалдармен жұмыс кезінде білім алушылар қазақ тіліндегі шынайы мәтіндермен және материалдармен жұмыс жасап, оқу дағдыларын және түпнұсқа тілді түсіну дағдыларын дамытты.

Топтық жұмыста білім алушылар қарым-қатынас жасау дағдыларын дамыта отырып, өзара қарым-қатынас жасау және мәселелерді бірлесіп шешу бағытында жұмыс жасады.

Мультимедиялық технологияларды пайдалану арқылы білім алушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыу мақсат етілді. Оқытуды интерактивті және қызықты ету үшін бейне, аудио және интерактивті жаттығулар сияқты әртүрлі мультимедиялық материалдар пайдаланылды.

«Кері жіктеу» әдістемесі бойынша білім алушылар берілген сөздер негізінде өзіндік жіктелімін жасап, өз негіздемелеріне түсінік берді.

Жұппен жұмыста білім алушылар жұптасып, тапсырмалар орындады, қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытты.

Кейс-стадилерді және нақты өмірлік мысалдарды пайдалану арқылы іс жүзінде адамдардың қандай тілдік құралдарды қолданатынын көруі мақсатында шынайы өмірлік мысалдар пайдаланылды.

Бұл әрекеттер білім алушыларға сөйлеу, оқу, жазу және тілді түсіну сияқты әртүрлі қатысымдық дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Тіл сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолдану бойынша зерттеулер олардың тіл үйретудегі тиімділігін растайды. Мысалы, М.Н. Колесникова «Культура научной и деловой речи» атты еңбегінде қатысымдық жаттығуларды қолдану білім алушылардың ынтасын арттырып, сөйлеу белсенділігін белсендіріп, коммуникативті дағдыларды жетілдіретінін көрсетті [11].

«Современные методы и технологии преподавания иностранных языков» деген еңбегінде оқу үдерісінде қатысымдық жаттығуларды қолданудың тиімділігін растап, қатысымдық жаттығуларды пайдалана отырып, білім алушылардың шет тілін меңгеруге

деген ынтасының жоғары екенін анықтады әрі бұл тәсілдің әсіресе көптілді оқытуда тиімді екені көрсетілді [12].

Осылайша, зерттеулер тіл сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолдану арқылы оқу тиімділігін айтарлықтай арттырып, білім алушылардың қатысымдық дағдыларын жақсартуға болады. Қазақ тілі сабағындағы қатысымдық жаттығулардың тиімділігін талдау мұндай жаттығулардың білім алушылардың қатысымдық дағдыларын жетілдіруге ықпал ететінін көрсетті. Зерттеу нәтижелері қатысымдық жаттығуларды қолданып үйренген білім алушылардың дәстүрлі әдіспен оқитындарға қарағанда тілді меңгеру деңгейінің жоғары екенін көрсетеді. Сондықтан қарым-қатынастың нақты жағдайларын имитациялайтын қатысымдық жаттығуларына ерекше назар аудару керек, мысалы, диалогтар, кейіпкерлердің рөлдік ойындары және т.б. Бұл жаттығулар білім алушыларға тілді практикада қолдана отырып үйренуге мүмкіндік береді, бұл тілді тереңірек түсінуге, қатысымдық дағдыларын жақсартуға ықпал етеді. Сонымен қатар қатысымдық жаттығуларды қолдану білім алушылардың ынтасын арттырып, тілді өмірде қолдану қорқынышын азайтады. Қатысымдық дағдыларын жаттықтыруға мүмкіндігі бар білім алушылар өздерін сенімді сезінеді және сабақта белсенді бола алады. Сонымен, зерттеу нәтижелері қатысымдық жаттығуларды қазақ тілі сабақтарында қолданудың тиімділігін растап, тілдік білім беруде қосымша құрал ретінде пайдалануды ұсынады.

ТАЛҚЫЛАУ

Зерттеу барысында қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолдану білім алушылардың тілді меңгеруіне тиімді ықпал ететіні анықталды. Қатысымдық жаттығулар білім алушыларға грамматика мен лексиканы ғана емес, сонымен қатар қазақ тілінде сөйлеу қабілетін, сонымен қатар әңгімелесушіні түсінуге көмектеседі. Басқа авторлар жүргізген зерттеулердің нәтижелерін талдау нәтижесінде тіл сабағында қатысымдық жаттығуларды қолдану білім алушылардың тілді меңгеруге деген ынтасын арттыруға, қатысымдық дағдыларын жетілдіруге және тілді терең түсінуге ықпал ететіндігі байқалды. Дегенмен, барлық қатысымдық жаттығулары бірдей тиімді бола бермейді және максималды нәтижеге жету үшін белгілі бір білім алушылар тобына және оқу мақсаттарына сәйкес келетін жаттығуларды таңдау қажет. Сондай-ақ, қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолданудың тиімділігін әр білім алушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, сабақта туындауы мүмкін шынайы қатысымдық жағдаяттарға барынша жақын жағдаяттар тудыратыны анықталды. Олай болса, қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолдану оқу үдерісіне оң әсерін тигізіп, білім алушылардың қатысымдық дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Дегенмен, максималды нәтижеге жету үшін әрбір білім алушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, нақты оқу мақсаттарына жету үшін ең қолайлы жаттығуларды таңдау қажет.

Тіл үйретуде қатысымдық жаттығуларды қолдану тек қазақ тілі сабағында ғана емес, тіл үйренудің басқа да жағдайларында тиімді болуы мүмкін. Мысалы, қатысымдық жаттығуларды IELTS немесе TOEFL сияқты халықаралық тіл емтихандарына дайындау үшін пайдалануға болады, мұнда қатысымдық дағдылар бағалаудың негізгі құрамдастарының бірі болып табылады. Сонымен қатар, қатысымдық жаттығуларды іскерлік қазақ тілін немесе медициналық қазақ тілін оқыту сияқты кәсіби саладағы қатысымдық дағдыларын дамыту үшін пайдалануға болады. Бұл жағдайда қатысымдық жаттығулар іскерлік кездесулерді немесе медициналық кеңестерді симуляциялауды қамтуы мүмкін әрі бұл білім алушылардың кәсіби салада қатысымдық дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Сондай-ақ қатысымдық жаттығуларды тілді оқытуда белгілі бір мақсаттарда қолдануға болады. Бұл жағдайда қатысымдық жаттығулар тиісті салада жұмыс істеуге қажетті нақты қатысымдық дағдыларды дамытуға бағытталуы мүмкін. Осылайша, қатысымдық жаттығулар әртүрлі тілді үйрену жағдайында тиімді қолданылады және білім алушылардың сәйкес салаларда қатысымдық дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Зерттеу жұмысымыздың нәтижесінен қазақ тілі сабақтарында қолданылатын қатысымдық жаттығулардың тиімділігі әр түрлі деген қорытындыға келуге болады. Мысалы, рөлдік ойындар және ойын стиліндегі диалогтар сияқты ойынға негізделген жаттығулар, грамматикалық жаттығулар немесе мәтіндерді оқу және талдау сияқты дәстүрлі жаттығуларға қарағанда жақсы нәтиже көрсетті. Дегенмен, қатысымдық жаттығулардың тиімділігі білім алушылардың жасы мен дайындық деңгейіне, топтың көлеміне, тіл үйренуге деген ынта-ықыласы мен қызығушылығының деңгейіне, сондай-ақ мұғалімнің тәжірибесі және оның оқытуға деген көзқарасы сияқты көптеген факторларға байланысты екенін ұмытпаған жөн. Сонымен, қазақ тілі сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолданудан максималды нәтижеге жету үшін білім алушылардың әрбір тобының жеке қажеттіліктері мен ерекшеліктерін ескеру, сондай-ақ оқытудың әдістері мен формаларын әртараптандыру қажет. Білім алушылардың шынайы өмірде қатысымдық дағдыларын барынша пайдалана алатындай оқыту керек.

ҚОРЫТЫНДЫ

Бұл мақалада қазақ тілі сабақтарында қатысымдық жаттығуларды қолдану мүмкіндіктері қарастырылды. Сабақта қолданылатын қатысымдық жаттығулардың алуан түрлері талданып, тиімділігі бағаланды. Тілдік білім беруде қатысымдық жаттығуларды қолдану бойынша өткен зерттеулердің нәтижелері қаралды. Қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолдану білім алушылардың қатысымдық дағдыларын дамытуға, тіл үйренуге деген ынтасын, қызығушылығын арттыруға ықпал ететінін зерттеу жұмысымыздың нәтижесі көрсетті. Қатысымдық жаттығуларының ең тиімді түрлері рөлдік ойындар, пікірталас және топтық тапсырмалар екені анықталды. Дегенмен, жақсы нәтижеге жету үшін қатысымдық жаттығуларын грамматикалық жаттығулар мен мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді әдіс-тәсілдерімен ұштастыра қолдану қажет.

Бұл зерттеу қазақ тілінен сабақ беретін мұғалімдерге де, оқу бағдарламалары мен оқулықтарды әзірлеушілерге де пайдалы. Зерттеу нәтижелері қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолдану тілдік білім беру мақсатына жетудің және білім алушылардың тілді меңгеру деңгейін арттырудың тиімді әдісі деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Тілдерді тиімді меңгеру үшін қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолданудың маңызы зор. Бұл білім алушылардың тілдік құрылымдарды түсініп, есте сақтауына ғана емес, сонымен қатар оларды нақты қарым-қатынаста қолдануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, қатысымдық жаттығулар қазақ тілінде өз ойын жеткізе білу, әңгімелесушіні түсіну, сұрақ қою және оған жауап беру сияқты қатысымдық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Дегенмен, барлық қатысымдық жаттығулары бірдей тиімді бола бермейді, нақты жаттығуларды таңдау оқу мақсаттары мен білім алушылардың деңгейіне байланысты. Кейбір жаттығулар жаңадан бастағандар үшін, ал басқалары жетілдірілгендер үшін қолайлы болуы мүмкін. Сондай-ақ білім алушылар білім алатын мәдениет пен қоғамның ерекшеліктерін ескеру маңызды. Қазақ мәдениеті жағдайында, мысалы, қазақ халқының салт-дәстүрі мен әдет-ғұрпын көрсететін қатысымдық жаттығуларын қолдануға болады, бұл тіл мен мәдениетті тереңірек түсінуге ықпал етеді. Олай болса, тілді тиімді меңгеру, қатысымдық дағдыларды дамыту үшін қазақ тілі сабағында қатысымдық жаттығуларды қолдану басты мәнге ие.

Материал 17.03.2023 баспаға түсті

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Курманова, А. К., Курманбаева Ш. К. Қатысымдық бағдарлы оқыту мәселесінің зерттелуі [Текст] //Торайғыров университетінің хабаршысы. Педагогикалық сериясы. №1 (2022). – Павлодар, 2022. – Б. 400-412. <https://doi.org/10.48081/JUAP1704>

2 Курманова, А. К. Білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың тиімді әдістері [Текст]// Ш.Уәлиханов атындағы КУ хабаршысы. Филология сериясы. №2. – Көкшетау, 2022. – Б. 91-101.

3 Пассов, Е. И. Коммуникативные упражнения (на материале немецкого языка) [Текст]. – Москва : Просвещения, 1967. – 97 с.

4 Скалкин, В. Л. Коммуникативные упражнения на английском языке [Текст]. – М. : Просвещение, 1983. – 128 с.

5 Сосенко, Э. Ю. Коммуникативные подготовительные упражнения (При обучении говорению на начальном этапе) [Текст]. – М. : Русский язык, 1979. – 140 с.

6 Рамсина, Т. А., Подлива, М. А. Коммуникативные упражнения. Изд. 3-е, перераб., доп. [Текст] – М. : Русский язык, 2010. – 179 с.

7 Гез, Н. И. Система упражнений и последовательность развития речевых умений и навыков [Текст] //Иностранные языки в школе, 1969. – № 6.

8 Костомаров, В.Г., Митрофанова, О.Д. Методическое руководство для преподавателей русского языка иностранцам [Текст]. -3-е изд. -М.: Русский язык, 1984. –158 с.

9 Курманова, А.К. Қатысымдық жаттығулар: зерттеулер мен оқулықтарға талдау [Текст] // Торайғыров университетінің Хабаршысы, Педагогикалық сериясы. – 2022. – №4. – Б. 233-245. <https://doi.org/10.48081/KZWL2389>

10 Пассов, Е. И. Концепция коммуникативного обучения иноязычной культуре в средней школе [Текст]. – М.,1993. – 278с.

11 Колесникова, Н. И. Культура научной и деловой речи [Текст]. Нормативный аспект. : учеб. пособие / Н. И. Колесникова, Т. Л. Мистюк, Т. Г. Ольховская ; Новосиб. гос. техн. ун-т. - Изд. 2-е. - Новосибирск : Изд-во НГТУ, 2019. – 76 с. - ISBN 978-5-7782-3909-8.

12 Современные методы и технологии преподавания иностранных языков [Текст]: сб. науч. ст. / Чуваш. гос. пед. ун-т ; отв. ред. Н. В. Кормилина, Н. Ю. Шугаева. – Чебоксары : Чуваш. гос. пед. ун-т, 2019. – 449 с.

REFERENCES

1 Kurmanova, A.K., Kurmanbaeva Sh.K. *Katysymdyk bagdarly okytu maselesinin zerttelui* [Research of the problem of communicative orientation of learning] [Text] //Torajgyrov universitetinin habarshysy. Pedagogikalyk seriyasy. №1 (2022). – Pavlodar, 2022. – P. 400-412. <https://doi.org/10.48081/JUAP1704>

2 Kurmanova, A.K. *Bilim alushylardyn kommunikativtik kuzyrettiligin qalyptastyrudyn tiimdi adisteri* [Effective methods of student communicative competence formation] [Text]// SH.Ualihanov atyndagy KU habarshysy. Filologiya seriyasy. №2. – Kokshetau, 2022. – P. 91-101.

3 Passov, E.I. *Kommunikativnye uprazhneniya* (na materiale nemeckogo yazyka). [Communication exercises (based on the material of the German language)] [Text]. – Moskva : Prosveshcheniya, 1967. – 97 p.

4 Skalkin, V.L. *Kommunikativnye uprazhneniya na anglijskom yazyke* [Communication exercises in English] [Text]. – М. : Prosveshchenie, 1983. –128 p.

5 Sosenko, E.YU. *Kommunikativnye podgotovitel'nye uprazhneniya* (Pri obuchenii govoreniyu na nachal'nom etape). [Communicative preparatory exercises (When teaching speaking at the initial stage).] [Text]. – М. : Russkii yazyk, 1979. – 140 p.

6 Ramsina, T.A., Polidva, M.A. *Kommunikativnye uprazhneniya*. Izd. 3-e, pererab., dop. [Communicative exercises. Ed. 3rd, reprint, add.] [Text]. – М. : Russkii yazyk, 1989. – 179 p.

7 Gez, N. I. *Sistema uprazhneniji i posledovatel'nost' razvitiya rechevyh umenii i navykov* [The system of exercises and the sequence of development of speech skills and abilities [Text]// Inostrannye yazyki v shkole. 1969. – № 6.

8 Kostomarov, V.G., Mitrofanova, O.D. *Metodicheskoe rukovodstvo dlya prepodavatelej russkogo yazyka inostrancam* [Methodological guide for teachers of the Russian language to foreigners] [Text]. -3-e izd. -M.: Russkij yazyk, 1984. –158 p.

9 Kurmanova A.K. *Katysymdyk zhattygular: zertteuler men okulyqtarga talda* [Communication exercises: analysis of researches and textbooks] [Text]// Torajgyrov universitetinin Habarshysy, Pedagogikalық seriyasy. – 2022. – №4. – P. 233-245. <https://doi.org/10.48081/KZWL2389>

10 Passov, E. I. *Koncepciya kommunikativnogo obucheniya inoyazychnoj kulture v srednej shkole* [The concept of communicative teaching of foreign language culture in secondary school] [Text]. – М.,1993. – 278 p.

11 Kolesnikova, N. I. *Kultura nauchnoj i delovoj rechi* [Culture of scientific and business speech] [Text]. Normativnyj aspekt. : ucheb. posobie / N. I. Kolesnikova, T. L. Mistyuk, T. G. Olhovskaya ; Novosib. gos. tekhn. un-t . - Izd. 2-e. - Novosibirsk : Izd-vo NGTU, 2019. – 76 p. - ISBN 978-5-7782-3909-8.

12 *Sovremennye metody i tekhnologii prepodavaniya inostrannyh yazykov* [Modern methods and technologies of teaching foreign languages] [Text]: sb. nauch. st. / Chuvash. gos. ped. un-t ; otv. red. N. V. Kormilina, N. Yu. Shugaeva. – Cheboksary : Chuvash. gos. ped. un-t, 2019. – 449 p.

Эффективность использования коммуникативных упражнений

А. К. Курманова

НАО «Евразийского национального университета им. Н. Гумилева», г. Астана 010000, Республика Казахстан

В статье рассматривается эффективность использования коммуникативных упражнений. Автором проведен обзор работ отечественных ученых, занимающихся исследованиями в этом направлении. Данная тема была рассмотрена в русле одной из актуальных проблем современного образования – коммуникативной направленности обучения, способа, направленного на использование языка для эффективного общения в реальных жизненных ситуациях и развитие коммуникативных навыков обучающихся. Одним из наиболее результативных способов обучения языкам являются коммуникативные упражнения, которые обеспечивают организацию взаимосвязанной деятельности, направленной на развитие коммуникативной компетенции изучающего язык посредством языковых и речевых упражнений с учетом последовательности формирования знаний, умений и навыков. Этот способ готовит обучающихся к использованию языка в реальной жизни. Коммуникативные упражнения являются основой не только для запоминания изучаемых лексических единиц и грамматических форм, но и для формирования и развития навыков языкового употребления, имеющих важное значение в формировании языкового опыта. В статье описаны виды коммуникативных упражнений, доказана их эффективность. Автор данной работы утверждает, что использование этих упражнений способствует повышению интереса к изучению языка, а наиболее эффективными их формами называет ролевые игры, дискуссии и групповые задания. В статье был сделан вывод о том, что для достижения хороших результатов необходимо использовать коммуникативные упражнения в сочетании с грамматическими, а также с эффективными приемами работы с текстом.

Ключевые слова: казахский язык, коммуникативные навыки, коммуникативные упражнения, ролевая игра, обсуждение, групповое задание, грамматические упражнения, работа с текстом.

Материал поступил в редакцию журнала 17.03.2023

The effectiveness of using communication exercises

A. K. Kurmanova

NAO "L. N. Gumilyov Eurasian National University", Astana city, 010000, Kazakhstan.

The article discusses the effectiveness of using communicative exercises. The author reviews the works of domestic scientists studying the aspect. This topic has been considered in line with one of the urgent problems of modern education – the communicative orientation of learning, a method aimed at using language for effective communication in real life situations and the development of students' communication skills. One of the most effective ways of teaching languages is communicative exercises, which provide the organization of interrelated activities aimed at developing the communicative competence of a language learner through language and speech exercises. It takes into account the sequence of formation of knowledge, skills and abilities. This method prepares students to use the language in real life. Communicative exercises are the basis for not only memorizing the studied lexical units and grammatical forms, but also for the formation and development of language use skills that are important in the formation of language experience. The article describes the types of communicative exercises and proves their effectiveness. The author of this work claims that the use of these exercises helps to increase interest in language learning. Role-playing games, discussions and group tasks are the most effective forms of them. The article concludes that in order to achieve good results, it is necessary to use communicative exercises in combination with grammatical ones and effective methods of working with text.

Keywords: Kazakh language, communication skills, communicative exercises, role-play, discussion, group task, grammar exercises, working with text.

Received: 17.03.2023

МРПТИ 14.35.07

DOI: 10.59102/kufil/2023/iss1pp68-75

Aitmaganbet D.M.¹, Yessengaliyeva A.M.²

¹2-year master's student of the Foreign Languages Theory and Practice Department, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan. E-mail: bekmukhanova-dinara@mail.ru

²Candidate of Pedagogy, Professor of the Foreign Languages Department of the L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan. E-mail: yessengaliyeva@inbox.ru

THE ROLE OF GOOGLE FORMS IN TEACHING READING TO UNIVERSITY STUDENTS

This article describes the role of Google Forms in teaching reading in English to university students, and provides examples of the effectiveness of using technologies in teaching reading. The effective use of Google Forms in education has created more educational opportunities. A survey was conducted in control and experimental groups of students to determine the role of technology in teaching reading. As a result of the study, the use of technology is cited as a solution for increasing students' interest in studying new material. Both teachers and students have benefited from various educational technologies. Teachers have learned how to integrate technology into their classrooms. Students are getting more interested in learning with technology. The use of technology helps in teaching reading comprehension and enhances the motivation of students to read. The findings revealed that applying Google Forms is effective in teaching and learning English. The last section of the article discusses pedagogical implications and difficulties encountered in the process of teaching.

Key words: teaching reading, Google Forms, technology, reading comprehension, effective method.

BASIC POSITION

Teaching reading is one of the key types of speech activity in an English lesson, in which students are involved. Scientists agree that students actively learn new information based on their